

„Szerkesztői energiáink jó 80 százalékát a kezdetektől máig a pénzszerzésre kell fordítanunk. Pedig mintegy 6 millió forintos tőke kamataiból az idők végezetéig működtetni lehetne a lapot. Annyi pénzünk azonban nekünk soha nem lesz.”

• Ötéves a Pompeji

A lap együtt öregszik a szerzőkkel

– A Pompeji alapító szerkesztői (Darvasi László, Laczkó Sándor, Mikola Gyöngyi, Pikó András és Szilasi László) közül négyen 1989-ben végeztek a szegedi bölcsész-karon. Takács József, a hajdani szegedi Széphalom mellett legfontosabb előzményének számító Harmadkor fő-szerkesztője ekkor keresett meg bennünket, s ő javasolta, hogy – a diplomaosztás után általában bekövetkező elmagányosodást és szétszóródást elkerülendő –, hozzunk létre valamiféle kulturális orgánomot. Azóta is úgy gondoljuk, hogy új intézmények alapítása az egyik legfontosabb kulturális feladat.

– Milyen koncepcióval indult a Pompeji?

– Nem titkolható – mert írásos nyoma van –, hogy 1989-ben a lapkonceptió mellett működtek bizonyos megalomán, osztályteremtő szándékok is. Az akkori elképzelésnek ezt a részét azóta szerencsésen kikezdte az idő, de érintetlenül hagyta a szerkesztés alapelveit és irányait: indokolhatatlan, de a gyakor-

latban jól működő minőség-elv, kitüntetett figyelem a hazai és határainkon túli fiatal magyar irodalomnak, fordítások a nyugati elméleti irodalomból és a környező népek irodalmából, valamint egy – lapunkhoz mérten – nagyszabású és kitartó dialógus fenntartásának szándéka régi és új kultúra között.

– A szerkesztés későbbi gyakorlata mennyiben vágott egybe az elképzelésekkel?

– Ahogy mondják, a zsarnok is csak abból a zöldségből tud levest főzni (főzetni) magának, ami a kertjében megte-rem. Ezzel együtt mondhatom és büszke is vagyok rá, hogy soha nem közöltünk olyan szöveget, amit szerkesztőségünk többsége ne ítéljt volna valamilyen szempontból kiemelkedően jónak. A minőség-elvet sértetlennek látom. Azok a szerzők azonban, akik 1989-ben egyértelműen fiatalnak számítottak, mára lassan 40 körüliekké értek: kissé nevetésges fiatal irodalomról beszélni itt. Igyekeztünk nyitni a – mondjuk – még Kemény Ist-

● Szilasi László: „A zsarnok is csak a saját zöldségéből főzhet levest.” (Fotó: Révész Róbert)

Az elmúlt bétén, az Impala Házban tartotta a Pompeji című folyóirat a már hagyományosnak számító Bálint-napi felolvasóestjét, amely egyúttal alkalom volt arra is, hogy megünnepeljék a folyóirat fennállásának ötödik évfordulóját. Az öt év alatt folyóiratok szüntek meg, alakultak át. Hogy hogyan szerveződött, mire épült és milyen koncepcióval indult a Pompeji, többek között erről is kérdeztük Szilasi Lászlót, a folyóirat egyik szerkesztőjét.

vánnál is fiatalabbak felé, ezek a szövegek azonban nem bizonyultak mindig kedvünkre valóknak. Bizony, minden lap

együtt öregszik kedves szerzőivel. A nyugati elméleti irodalom igen jelentős intellektuális erőt képvisel, hajlamos rá-

telepedni a lapra, és a tsinos nyelvek szövegei is a kelet-európai szépirodalmi dominancia fellazítására törnek. A régi és az új kultúra dialógusa pedig ma még halkabb, mint szeretnénk.

– Hogyan történik a szerkesztés a gyakorlatban? Netán vannak műbelyítők is?

– Bár a magyar irodalom történetének legendás irodalmi lapjait a titok jegyében szerkesztették – ami, ugyebár, maga a legenda –, a számomra igazán rokonszenves szerkesztőségnek nincsenek titkai: tudni lehet, hogy mit miért közöl vagy sem. Az indokokat, persze, nem lehet mindig logikus nyelven kifejezni, de az ízlés mégiscsak megmutatkozik. A mai szerkesztőség (Utassy Csilla, Darvasi, Laczkó, Szilasi) minden tagja minden szöveget elolvas, majd szavaz. Bizonyos szakterületek azért vannak. Utassy és Darvasi inkább a szépirodalomért, Laczkó a filozófiáért, Szilasi inkább az elméleti szövegek megjelentetéséért felel. Viták ritkán vannak, s akkor sem jutnak el légitka elméleti magasságokba. Gyakoriak a szerző személyére vonatkozó érvek: az ember még mindig hajlamos szerzőt, s nem szöveget közzélni. Van aztán a jeges, az a dosszié, amelyben a nem közölt, de bármikor bevethető aranytartalékot tároljuk. Az majd egy érdekes szám lesz.

– Az öt év alatt hogyan alakult a lap anyagi helyzete, az előfizetők száma?

– Az állam úgyszólván kivonult a kultúra támogatásából, előfizetőink száma nem éri el a százat. A mai tőke számára csak fővárosi lapot látszik érdemesnek támogatni, holott például a Pompeji is országos terjesztésű lap, s példányszáma sem marad el a többi hasonló irodalmi lapétól. A honi vadkapitalizmus egyelőre nem mérte fel, hogy a legjobb státuszzsimbólum a kultúra támogatása, arról nem is szólva, hogy nem kevesen vannak az országban, akik számára bármiféle vállalkozás legjobb reklámja az általa szponzorált irodalmi, művészeti teljesítmény. Az elegancia és a valódi gazdagság gesztusa és jele az lenne, ha legalább néhány embernek megkönnyítenénk azoknak az értékeknek a létrehozását, amelyeken – ha tesszik, ha nem – mindnyájunk gyermekei nevelkedni fognak.

– Kiszámoltátok-e már, hogy a bátsó borítón hozott szerzői névsor bány év alatt duzzad nagyobbra, mint az adott hely?

– A betűk méretét, a sorok között és a margót egy ideig még lehet csökkenteni, de '96-ban a szerzői nevek már semmiképpen nem fognak elférni a hátsó borítón. A névsor szélei akkor majd alighanem lecsorognak a Pompejiről, látszani sem látszik majd más, mint a névsor közepe, s remélem, a Pompeji történetének vége felé, a messzi, távoli jövőben a hátsó oldalon már csupán M-betűs szerzők lesznek olvashatók: Mikszáth, Mikola, Millbacher, Móricz, Móra, Müllner.

Podmaniczky Szilárd

Sacha Guitry

Alexandre Pierre Georges Guitry író, rendező, színész, filmszövegíró 1885. február 21-én született Szentpétervárott. Születi hámarosan Párizsba költöznek, így tanulmányait francia iskolákban végzi és műveit is francia nyelven írja.

A századforduló Párizsának hol felkapott, „közkezdvelt”, hol mellőzött, sokat kritizált alkotóművésze. Színes egyéniségét talán ez a szó jellemzi leginkább, mivel tehetőségét széles művészi skálán kamatoztatja. Mint színbázi szerző, rendező és színész (apja is kiváló karakterszínész volt) gyakran kerül a művészvilág nem mindig „ízlésesen terített” asztalára. Mondhatnánk, Párizs nagyvilági életének „fenegyereke” lesz. A botránykrónikák gyakran kezdődnek a nevével. Rengeteg anekdota, pikáns és tréfás történet kering róla. A bivatalt kritika nagy illuzionistának tartja és többnyire alábecsüli művészi értékeit éppúgy, mint műveit. Mikor a bangosfilm megjelenik, sok fantáziát lát benne. A már ismert stílusában ugyanolyan természetességgel írja filmjeit, mint színdarabjait. A váratlan fordulatokban, szellemesen ironikus, de olykor mármár szemtelen bangvételő párbeszédében gazdag, a társadalmi torzulásokat bűn tükröző filmjei nem-

csak sikereket, de ádáz el-lenségeket is hoznak számára.

A humor mindenütt jelen van műveiben. Ami különössé, de ugyanakkor különlegessé teszi alkotásait, az sajátos bumora, a fekete humor, amelyet sokan nem szeretnek. Nem, mert kíméletlen, mert kigúnyolja a bipokrita emberek önmaguk által természetesen helyesnek vélt cselekedeteit, szokásait, erkölceit. Átvilágítja az embereket, mindenki számára láthatóvá teszi igazi énjüket. Felsérti a mások megtévesztésére magukra kent – ám általuk szépnak vélt – erkölcsi mázt.

Sacha Guitry 1957-ben megbalt, de gondolatai ma is aktuálisak. Ma is vannak közöttünk szép számban olyanok – és nemcsak Franciaországban –, akik nem restek és nem is szégyellik megróni azokat, akik erkölcsiileg felettük állnak, tisztábbak mint ők. Képmutató magatartásuk, álszent viselkedésük leleplezése a legnagyobb sértés velük szemben.

Az „Aznap gomba volt ebédre” az „Egy szélhámos emlékirata” című kötet egyik elbeszélése. Guitry itt a felnőttek fásult és ezért olykor akarataik ellenére gonosz viselkedési normáiból villant fel egy epizódot a naiv, ártatlan gyermek szemszögéből nézve.

Dr. Józsa György

• Sacha Guitry:

Aznap gomba volt ebédre

(Egy szélhámos emlékirata – részlet)

„Ha leejtesz egy gyermeket, és a földön tzeirg bull, csak arra vigyázz, ne hogy valaki megtudja; s ba elpatkol, annál jobb.”

J. Swift

tezett, de mindhiába. Már nem tudott segíteni.

A plébános úr, aki aznap De Beauvoir márkinál ebédelt, négy felé biciklizett el hozánk. Rá igazán nagy szükség volt!

Ötre az egész falu nálunk toporgott. Még a béna Rousseau apó is eljött. A vakember izgatottan fúrta bele magát a tömegbe, s egyre azt káromta:

– Engedjenek közelebb! Én is látni akarom!

A szomszédasszonyok nem tudták, hova tegyenek; egyik szobából a másikba küldözgettek. Végül a pult alá menekültem. Onnan minden pletykát, minden sustorgást jól hallottam.

A pap kezdetben kímérten, ünnepélyes hangon jelentette be az elhunytakat, de már a negyedik után ráunt, és csak ennyit mondott: „Még egy.”

S a megfáradt, elélt falusiak erőt merítették a holtakból. Talán azt gondolták, hogy ez-án majd több levegő jut nekik.

– És a nagymama?

– Még nem. De már nem húzza sokáig.

– Mennyi maradt?

– Több mint négy.

A gyilkos nagybácsi lehelt ki utoljára. Iszonyúan szenvedhetett.

– Melyik vonít így?

– A néma – felelték.

Hétre minden véget ért. Kikaszálódtam a pult alól. Ahogy fölegyenesedtem, a doktor állt előttem. Homlokát törülgette nagy pettyes kendőjével. Halálosan kimerült szegény. Mikor meglátott, nem akart hinni a szemének:

– Hát te?! – bujkált a hangjában valami enyhe rosszallással vegyes csodálkozás. Majd hozzátette: – Mit keresel te itt?

S ez a „Mit keresel te itt?” nem azt jelentette: „Mit keresel te itt, a pult alatt?” Nem. Azt akarta mondani, hogy: „Mit keresel te itt, az árnyékvilágban?”

Tényleg, mért is nem halltam meg, mint a többiek!

Aztán megkérdezte:

– Nem fáj semmid?

– Nem, csöppet sem.

– Hogyhogy?!

S most úgy nézett rám, mint egy valóságos csodára... egy igazi élő ördögre. Akinek még csak meg se kottyant a mérge galóca. Micsoda tudományos távlatok! Szinte már láttam, amint zsigereim fölé hajol... Kiböktem hát az igazat:

– Nem ettem belőle.

– Nem?! Miért?

Teljesen váratlanul csúszott

ki a száján, s azt hiszem, volt ebben a „Miért?”-ben valami szemrehányásféle. Ahogy egyre türelmetlenebbül hajto-gatta: „Miért? Miért?” – jobbnak láttam, ha mindent elmesélek. Elmondtam töviről hegyire a bűnöm és vezeklésem történetét. Öreg ráncai mögött halványan elmosolyodott. Aztán huncutul rámkacsintott; ami olyasfélért akart mondani, hogy: „Nem is vagy te olyan bolond, fiacskám!”

A hír hamar bejárta a falut. Gyorsabban futott, mint a postás, mikor a csahos Bodri kergeti.

A temetés napján, mikor a tizenegy koporsó mögött baktattam lehorgasztott fejfel, száraz szemmel, csak azon tűnődtem, vajon csodával határos megmenekülésem folytán nem gondolják-e majd, hogy egyenesen én irtottam ki a családomat. A hátam mögött persze azt suttogták: „Tudják, miért nem halt meg a gyerekek?... Mert lopott!” Igen, életben maradtam, mert loptam. Tehát Nekik azért kellett elpusztulniuk, mert tisztességesek voltak... És aznap este, míg álomba ringattam magam a kihalt házban, különös vélemény csontosodott meg bennem az erkölcsről és a tolvajok világáról – de negyven év bölcsessége sem tudta megváltoztatni.

Julesz Máté